

Štev. 15.

V Trstu, 10. avgusta 1891.

Letnik IV.

Individuálnost slovanských národů.

Slovane so znali od nekdaj ločiti, cepiti, drobiti, slabiti in konečno raznarodovati ali potapljati v drugih narodnostih. Kjer so ločile gore in reke pojedine odlomke jedne in iste slovanske narodnosti, tam so jim vcepljali ljubav do ožje domovine in jim ubijali v glavo kot zadostno vodilno načelo takó imenovaníh deželníh ali deželskíh individuálností. Te so služile v to, da bi se jeden in isti národ ne zavedal svoje skupnosti, in v resnici še dandanes zamenjujejo, istovetijo ali identifikujejo deželni avtonomisti specíjalne potrebe posamičníc dežel s pravími potrebami posamičníc národů kot národníc jednot ali celot.

Kjer niso zadoščevaly reke in gore za trajno razkrojévanje slovanskíc národů, tam so zagvzdíli tuje naselbine med nje, ali pa so provzročíli vojske, za kátère so vabíli in klicáli na pomoč, če treba, krđela divjíc in v etnografíškem in etnológíškem pogledu nížíc in duševno manj nadarjeníc plemen. V Evropi so za ta del še dandanes vplívni poleg Turků sedaj vsaj na vídéz in začasno mogočníc Madjáři.

Kjer pa so Slovani kljubú geográfískím gránícám ali ográjnícám, kljubú tújim naselbínám nahajáli vendar še druge vezi med seboj, skušáli so jíc stalno razdelítí po verí, jezíku in v obče na kulturno stran. Círílo-metodíjska cerkev zdela se je nasprotníkom in vragom slovanskím premogočna vez; zato so jo začéli takoj od začetka pred tísočletjem ízpodmíkati in uníčevátí. Boj v tem pogledu ní prenehal do današnjéga dne, in se je pokazála sovražna síla ravno v zadnjém desetletju ne samo očítno, ampak túdi mogočno.

O sredstvu literaturníc jezíků, ízrabljevánjem protí posamičním večím in manjším skupínám slovanskíc národů pa še govorítí ní, ker je stvar úže prevéč znána. Saj so íznašli in vsílílí pojédíním slovanskím oddelkom, kí spadájo po naráví ali sorodstvu pod večé skupíne in celote, razne alfabete, razne pravopíse in slovarje. Slo-

vanstvu sovražna politíka deluje v tem pogledu nepretržno in je porodíla čudeže príkazníc, kakoršníc bí ne zasledí v zgodovíní drugih plemen in národů. Nastavljájo se profesorjé, kátérím je zadača staro in částítljivo azbukó slabítí, njen značaj uníčevátí, ter nadomeščátí z nenaravnímí pomočkí popáčene latiníce; ístí profesorjé kujejo nove slovarje jedínó z namenom, da bí se dotíchní národní oddelkí trgalí íz celote večé literaturne skupností.

S takímí sredstvím so doségli, da se pojédíní slovanskí národí, kí spadájo po sorodstvu skupaj, delé na razne odlomke kot samostální národí, kot národne índívuálnísté. Na to stran so vzgojílí Poljáke, prave mojstre, in tem mojstrom se po míšljenju in ravnanju prídružújejo sedánjé bolgarskí kormílníkí. Vrhunec svojíc namer so vrágí Slovanstva doségli ravno s tem, da so zanetílí trajen razpor med pojédínímí Slováním, in da tí ízpodkopújejo in uníčújejo drug družéga ter tako celó varčújo in varújejo vragom njíc síle, kátère bí jim bílo rabítí in krhátí v boju protí Slovanom. Slovani sámí jim to delo opravljájo, vrágí se takó okrepájú za večé boje v ízpodmíkanje večíc slovanskíc skupín in Slovanstva v celotí.

Kakó so Slovane zaslepílí po míšljenju in v načelíc, razvídelo se je sosebno íz letošnjíc državnozborníc ízjavléníc od poljske strání. Nekáko žalostno klásískí so stavkí, kí jíc je ízustíl v tem pogledu poljskí poslanec Popowski; on je namreč med drugim rekel: „Bodímó nasprotí sebí odkrítosrdčí, gospoda, nobenému Francozu ne prídé na mísel, delátí polítíko po tem, da je roman-skéga pokolenja. (Jako dobro! na poljskíc in némískíc klopeh). Ravno tako, kakor so Francozí, Nemcí, Italíjání, Špancí romanskí národí, Nemcí, Anglíčaní, Švédí, in Norvežání germanskí národí, smó mí Slovani. Ali zaradí tega ne bómó polítíke uravnávalí za slávízem. Morámó se držátí svoje národne índívuálnísté, za

svoj narod damo imovino in življenje, za Slovanstvo *) pa niti pipe tobaka". (Ploskanje in smeh na poljskih in nemških klopih).

Iz take izjave vidi se, da so dejstveno vrage Slovanstva pojedine slovanske narode odgojili tudi duševno tako, da so dozoreli za poton v tujem, pred vsem v pangermanskem morju.

Tu se zamenjujejo kulturna stremjenja slovanskih narodov s politiko; tu se postavljajo krive analogije, da bi se opravičevalo politiško neslovansko ravnanje pojedinih slovanskih separatistov; tu se zamenjujejo specifičnosti, z občnostimi, meče se v jeden koš to, kar je svojstveno samo jednim slovanskim odlomkom, in to, kar je obče vsem slovanskim narodom ali Slovanstvu kot takemu, s kratka, preobrača se vse to, kar dovaja neizogibno do pogubljenja slovanskih narodnostij. Žalostno je, da take analogije, taki krivi nazori se širijo med manjšimi oddelki in celo med bolj razsvetljenimi duhovi slovanskimi.

Poljaki in njih somišljeniki od drugod popolnoma prezirajo zgodovinska dejstva, katera so združevala in konečno kulturno združila pojedine normanske in germanske narode. Znano je o francoskem narodu, da on ni nastal in postal samo iz jedne narodnosti ali iz jednega samega plemena. On kaže v svoji zgodovini razne narodne življe, ki ne spadajo niti k jednemu samemu plemenu; v francoskem narodu se pretaka krik keltska, romanska in germanska, in še dandanes niso niti krvni, niti jezikovni ostanki teh plemen popolnoma izumrli na francoski zemlji. Narečja francoska so še v velikem obsegu živa med Francozi, in ta narečja kažejo velike razlike po vsej svoji zasnovi. Kljub temu, da si je francoski narod prisvojil za občo kulturno rabo jedno samo narečje, je to narečje izobrazil tekom stoletja v literaturni jezik svetovnega značaja, in vsak Francoz si ta jezik prisvaja po šolah z večimi ali manjšimi, v obče velikimi težavami. Ne gledé na to, ali bodo Francozi širili svojo oblast in moč v politiskem pogledu, zjedini so se za jedno narečje, za jeden skupni kulturni jezik.

Italija je bila stoletja politiško razkosana; ali že pred šestimi stoletji so Italijani premagali pomisleke o jeziku, sprejeli so jedno narečje, ki je podstava sedanjemu skupnemu jeziku, ki dela pri nčenju največe težave Italijanom pojedinih pokrajin. Italijanska narečja so tako različna, da južni Italijani ne umejo severnih a vendar so jedini v literaturnem jeziku.

Nemci na severnih planjavah imajo takisto največe težave, ko si prisvajajo obči literaturni jezik, a kljub

temu ga ne zametajo. Nemci so sestavljeni iz različnih nemških narodnostij ali plemen, a čutijo se vsled jezikovne in literaturne skupnosti kot jeden in isti nemški narod.

Predno so bili združeni Nemci, Francozi, Italijani in drugi romanski ter germanski narodi, govorili so razna narečja, gojili so razna svojstva, a vendar so se združili za skupno vez literaturnih jezikov ter se niso bali kekega panitalijanizma, panfrankizma, pannemčizma. Ti narodi, ki so sedaj veliki in mogočni tudi politiški, bili so v jezikovnem pogledu — vsak posebe — v takem položaju, kakor dandanes Slovani, in če poštujemo stvari po zgodovinskih dejstvih, še mnogo različniši po svojih življih nego dandanes Slovani.

Francoski literaturni jezik je plod in sedaj tudi orodje gotovo različniših življev, nego bi bil kateri si bodi slovanski jezik, ki bi ga Slovani sprejeli kot svoj skupni jezik. In vendar, kaka razlika med zgodovinskim vedenjem Francozov in Slovanov v tem jezikovnem pogledu! Jednaka je z Nemci, Italijani, Angličani, Španci nasproti Slovanom.

Poljake in njih somišljenike moti teoretiški to dejstvo, da romansko pleme šteje Francoze, Italijane, Špance itd., ravno takó to, da šteje germansko pleme več sedaj samostalnih narodov. To porablja kot analogijo proti Slovanstvu, češ, da Nemcem, Francozom, Angličanom itd. odgovarjajo na slovanski strani Poljaki, Rusi, Bolgari itd. Ta analogija je popolnoma kriva, kakor se razvidi iz tukajšnjih pojasnil. Kajti že Nemcem kot takim, Francozom kot takim, Italijanom kot takim odgovarjajo Slovani kot taki, in prednost je še vedno na slovanski strani, ker Slovani v skupnosti nimajo po krvi in jeziku takih razlik, kakoršne so v razlikah krvi in jezikov *pojedinih* romanskih in germanskih, sosebno tu mišljenih velikih narodov.

Da bi ne bili Francozi, Angličani, Italijani itd. imeli toliko različnih življev med seboj, utegnili bi bili sprejeti jedno germansko, jedno romansko narečje za skupni germanski, za skupni romanski jezik, in bili bi v položaju, katero odgovarja potrebam in stremljenju slovanskih narodov, ko se potegujejo za jeden skupen literaturni jezik.

Gledé na skupen literaturni jezik bi po takem pojedini slovanski narodi ne odrekli se svoji individualnosti, kakor niso romanska in germanska plemena nič bistvenega izgubila v tem, da so sprejela skupne literaturne jezike. Poljaki in slovanski vrage pa prezirajo pravo analogijo, ki bi imela zavladati med Slovani in drugimi velikimi narodi glede na skupen literaturni jezik.

Da ni skupen literaturni jezik velikih, tu mišljenih romanskih in germanskih narodov nikakor v neizogibno potrebni politiški zvezi, torej s politiko v obče, dokazuje prošlost in sedanjost ravno teh narodov. Omenili

*) Dodamo, da nas je gledé na naš članek „Avstrijski Poljaki in slavizem“, priobčen v 13. št. „Sl. Sveta“, počastil gospod Popowski s posebnim pismom, v katerem pravi, da je mislil v svoji, tu obširnejše podani izjavi na „panslavizem“, a ne na slavizem. Priteknil je še, češ, da bi se Slovani odrekli svoji individualiteti, ako bi se odrekli svojemu jeziku, svoji veri itd. Op. Ured.

smo uže, da Italija je bila politički razdrobljena mnogo stoletij tudi potem, ko so dobili in po svojih klasikih razvili skupen literaturni jezik. Nemci, avstrijski in zunanji, mnogokrat in še pri letošnjem občnem zboru Schulvereinskem so naglašali, da njih domovina sega tako daleč, kakor njih jezik; oni se čutijo po literaturnem jeziku in na tem jeziku zasnovani literaturi in pospeševani kulturi jedini in jedinstveni, povdarjajo to skupnost, ter zajedno se priznavajo lojalnimi državljani različnih držav, v katerih ravno živijo. Pri tem tudi ne trdi n. pr. Sicilijanec ali Benečan med Italijani, Hanoveranec ali Bavarec med Nemci, da trpi zaradi nemškega skupnega literaturnega jezika narodna individualnost teh nemškemu narodu podrejenih nacionalnih, dasi po narečjih in mnogih svojstvih samostalnih odlomkov. Nasprotno pojedini ti odlomki goje svoja narečja, prepevajo in pripovedujejo in propovedujejo ter tudi pišejo v njih za obče potrebe v določenem obsegu teh narečij.

Jednaka bi se godila s Slovani, ko bi bili takó srečni, da bi uživali rabljenje jednega skupnega literaturnega jezika. Njih narečja bi ostala, kakor je ostalo Italijanom napolitansko, benečansko, ali Nemcem nižnornemško itd. narečje; da, Slovani bi gojili svoje sedanje literaturne jezike kot posebna, torej še bolj razvita narečja, nego jih imajo drugi narodi. Razlika bi bila torej jedino v tem, da svoje dosedanje literaturne jezike bi omejevali na sedanje kroge rabljenja, in to samo za širše množice naroda, v tem ko bi potrebovali skupni literaturni jezik samo za skupne potrebe, torej sosebeno za razvijanje znanstvene književnosti in više izobraženje s pomočjo te književnosti.

S tem bi se dosedanji jeziki ne slabili, temveč omejili na naravno delovanje med širšim narodom, ter bi dobivali duševne podpore, torej svojega notranjega okrepljenja iz skupnega literaturnega jezika ravno takó, kakor bi ti jeziki s svoje strani dajali novih sokov, novih snovij iz svojega še vedno živega leksikalnega, pa tudi gramatiškega, sosebeno sintaktičnega delovanja in stilistiškega zasukavanja in vezanja.

Po takem bi dobivali dosedanji slovanski jeziki še le pravo moč in kolikor je v teh jezikih nacionalnih svojstev, bi oni ne slabili, temveč krepili narodno individualnost, in priznavanje ali rabljenje skupnega literaturnega jezika bi ne pomenjalo odrekati se narodni individualnosti pojedinih slovanskih narodnostij, ampak nasprotno: to bi to narodno individualnost še le utrdilo in ohranilo takisto, kakor se to godi pri drugih zgorej navedenih narodih.

Vragi Slovanov in po njih zaslepljeni Slovani sami natvezujejo, da bi poslednji izgubili na svoji individualnosti, na dalje tudi s tem, ko bi se zjediniili glede na verska, prav za prav ritualna ali obredna vprašanja. Tu se še le vidi prava kratkovidnost slovanskih naro-

dov, ko ne razločujejo tega, kar je v tem pogledu za narodno individualnost zares odločilno. Vera, kolikor se dostaje Slovanov vpliva različno nanje najbolj po cerkvenih obredih; zapadni Slovani se držé rimskolatinskega obreda, vstočni Slovani pa grško-slovanskega ali vstočnega obreda. Latinski obred se je razvil najbolj po svojstvih Rimljanov, t. j. prebivalcev rimskega mesta prvih stoletij našega štetja; grški obred se je razvijal pa po svojstvih vstočnih krščanskih narodov.

Latinski obred ugaja po svojem zgodovinskem razvoju romanskim narodom, nekoliko pa tudi onim Germanom, ki so vplivali na njegovo razvijanje, in ki so bili v tesni zvezi z latinsko kulturo. Slovani so dobili svoj obred z večine tedaj, ko so sprejeli krščanstvo; s krščanstvom so dobili svoj cerkveni jezik in vstočni obred. Z obredom so združili svoje običaje, svoj ukus, ki ga kažejo pri razni umetnosti, rabljeni v cerkvi v obče. Cerkevni jezik je potem vplival na razvijanje raznih narečij v pismene jezike, in to kaže o resnici naše trditve, da glavni ali obči literaturni jezik deluje tudi na zgodovinski razvoj narečij.

Iz cerkvene in specijalno ritualne zgodovine je znano, da so Rimljani in pojedini romanski narodi in njih odlomki bojevali in potegovali se za to, da bi obveljala njih nacionalna svojstva pri latinskem obredu, in pa peži so imeli pri tem mnogokrat velike skrbi in težave, konečno so po svoji modrosti ustrezali pravičnim zahtevam in težnjam romanskih narodov in njih odlomkov. Kajti razločevali so vedno med dogmatičnimi resnicami in zunanjimi obrednimi oblikami, katere so spremenljive.

Po takem je latinski obred prava svojstvenina romanskih narodov, ugaja najbolj njim in ima za nje uže posebno prednost zaradi cerkvenega latinskega, torej njih jezikom sorodnega jezika. Vsaj čudno bi se zdelo Italijanom, Francozom, Špancem, ko bi jim hoteli vsiliti n. pr. staroslovanski obredni jezik za sedanji latinski cerkveni jezik. Pa tudi običaji in umetnost, ki so v zvezi z latinskim obredom, so po okusu in po godu tem romanskim narodom.

Razvidno je, da ravno latinski obred ne odgovarja nacionalni individualnosti pojedinih Slovanov, in kolikor se je udomačil med njimi, ni mogel krepiti te individualnosti, pač pa jo je slabil toliko, kolikor se razlikuje romansko svojstvo tega obreda od svojstvenosti slovanskega plemena in pojedinih narodov tega plemena. Kolikor se je zasadilo romansko svojstvo v latinski obred, za toliko je izpodmaknil dejstvena in drugače vidna svojstva slovanskih narodov, in s tem pa zajedno oslabil svojstveno tvorbo ali tvoriteljno moč teh narodov.

Ako trdi torej n. pr. Poljak Popowski s somišljeniki vred, da bi vstočni, pri Slovanih utrjeni obred uničeval nacionalno individualnost pojedinih slovanskih narodov, je izgovarjati, da ravno nasprotno je resnica.

Stremljenje zapadnih Slovanov z vstočnim cerkvenim obredom izvira iz istih vzrokov, vsled katerih so se prva stoletja borili romanski narodi za svojstveni obred, ki je tudi obveljal naposled. Z vstočnim obredom bi zapadni Slovani ne oslabili svoje narodnosti, torej svoje nacijske individualnosti, ampak bi jo jako okrepili in stalno okrepili, ker cerkev ponavlja svoje potrebe in takó vedno predločuje ukus in svojstva narodne individualnosti, spojene v cerkvenih obredih. Ni ustanove v narodu, katera bi mogla bolj oživljati, krepiti ali pa — slabiti nacijsko individualnost, nego je ravno cerkveni obred. Koliko zaslepljenosti mora torej biti v onih, ki si usojajo celó javno trditi, da bi se Slovani odrejali svoji narodni individualnosti, ko bi se povrnili k svojemu staremu cerkvenemu obredu!

Pleme, ako je zares pleme, mora imeti nekaj občega v sebi, in to obče se mora raztezati tudi na vrste ali specije, prihajajoče iz tega plemena. Vrste pa se utegnejo med seboj razločevati, podnebje, posebno življenje in pri narodih posebej zgodovinsko življenje deluje na to, da se te vrste še bolj razlikujejo tekom raznih zgodovinskih dob. Vsled tega je priznavati, da so tudi slovanski narodi razvili raznotera dejstva in proizvode, ki se razlikujejo med seboj ter dajo sklepati, da tudi duševne moči delujejo do določene mere različno v teh narodih. Ali take razlike ne morejo biti bistvene; slovansko pleme je možno še vedno zaslediti iz njih, ravno kakor razločujemo obraze od obrazov drugih narodov, kljub razlikam, katere se kažejo v teh slovanskih obrazih.

Dandanes presojujemo nacijske razlike slovanskih narodov, torej njih nacijske individualnosti po zgodovinskih raznovrstnih dejstvih in vidnih ali še ohranjenih proizvodih. Iz tega pa, da ta ali oni slovanski narod nima več takih svedočev, ni še sklepati, da bi jih ne imel, ko bi mu bile zgodovinske razmere ugodnejše. Tuji vpliv je utegnil mnogo uničiti, kar je bilo uže vstvarjenega in oslabiti duševne moči, da so opešale v svojstvenem delovanju. To, da nekateri slovanski narodi razvijajo še dandanes svojstvene moči v raznovrstnem delovanju, torej proizvajajo tudi raznovrstne plode, v tem ko takega ni videti in zaslediti več med ostalimi krvnimi brati, utegne biti samo ostanek tvorne moči, svojstvenega dela slovanskega plemena v obče. Ako še dandanes Slovaki po goratih krajih razvijajo umetnost v olikanju, umetnem šivanju, zidanju, prepevanju, godi se to vsled tega, ker do teh Slovakov ni prodrli tuji vpliv toliko, da bi bil zadušil v njih duševne sile in proizvode, po katerih se te sile vzgajajo v potomcih od roda do roda. Slovansko pleme je bilo in je po notranjosti v obče darovito za duševno delo bodisi razuma, bodisi umetnostne fantazije. To se pa vidi tudi iz tega, da dosežajo slovanski sinovi in slovanske hčere mnogo in veliko celó na podstavi tuje vzgoje in

v tujem kulturnem delu. Iz vsega tega sledi, da je treba Slovanom samo oživljati moči, kolikor so bile zatrte, in spraviti na pot narodnega delovanja, kolikor so bile prišle pod tuji vpliv, in da se bode začela takoj okrepjati ter razvijati narodna individualnost v zgorej navedem smislu. Ako se torej razsvetljeni Slovani vne-majo za občo slovansko, slovanskemu plemenu primerno in svojstveno kulturo, ne namerjajo s tem slabiti ali celó uničevati nacijske individualnosti pojedinih slovanskih narodov, ampak hočejo ravno nasprotno podeljevati pravo in trajno podstavo delovanju in razvijanju te nacijske individualnosti.

Iz občega se oživlja in okreplja to, kar je posebnega, in utrjenje posebnosti delujejo na obratno na okrepjenje občega vsega plemena. To je prava in rešilna pot, v tem ko omejevanje na lastno individualnost, v smislu današnjih Poljakov, uničuje to in tira do pogube to individualnost.

Po tem so slovanski narodi tudi majhni, razen ruskega, zaradi tega ne morejo razvijati ne obče literature, ne skupne umetnosti na odločilni strani. Za to in ono jim ne dostaja gmotnih sredstev in takó mora nastati kulturni razvoj takih, po tujem vplivu oslavljenih, in po omejenem številu in bogastvu slabih nacijskih individualnosti.

Kdor pa zmešava politično samostalnost z narodno individualnostjo, ta je še na najslabšem potu. Politika spreminja geografske mejnike in notranje sisteme ter ne daje poročstva narodnemu obstanku prebivalstva, katero sestavlja to ali ono državo. Politika se spreminja, narodom ostaja pa le to, kar razvijajo iz samih sebe, in obče kulturne vezi so najboljše poročstvo za trajno in čvrsto življenje narodov, torej tudi vsakega naroda posebe. Italijan, Nemec, Angličan, ki potujejo križem sveta in se naseljujejo daleč v tujih svetovih, ne dobivajo svoje narodne moči od politike držav, iz katerih prihajajo, ampak od kulture, katero imajo kot narodi, in so ravno kulturne vezi, katere jih krepijo in vzdržujejo.

Takó imenovana politična samostalnost malih narodov služi v to, da se ti narodi prej redé od tujih kultur, s tem pa bližajo potopu v teh kulturah. In slovanski narodi, razun ruskega, so v takem položanju: jedino kulturne vezi, ako si jih ohranijo, in ako si jih vstvarijo, kjer jih še nimajo, utegnejo rešiti in okrepiti te narode. Politiška samostalnost male narode samo slepi, da si domišljujejo, kakor da bi imeli dovolj trdne podstave za obstanek, tudi ko bi se odrejali kulturne zveze z večimi narodi. Politiška samostalnost ne odločuje torej osode za obstanek malim narodom; nasprotno utegne jih še zavirati, posebej vsled precenjevanja lastnih močij in del. Politiška samostalnost dandanes posebej ne zadoščuje niti velikim narodom, zjedinjenim v nacijskih državah; drugače bi take države ne ve-

zale se še posebe med seboj. Gledé na ta v zgodovini ponavljajoča se dejstva je kar smešno videti male narode, kako se ponašajo s politiško samostalnostjo, ali pa videti, kakó vtopljajo vse svoje mišljenje v stremljenje za tako samostalnostjo.

Pravo nacijsalno individuálnost morejo po vsem mali slovanski narodi oživiti, okrepiti in ohraniti jedino po skupnih kulturnih vezeh, kakor smo jih tu označili ob kratkem; bavljenje s politiško samostalnostjo pa jih utegne pogubiti in potopiti v tujih kulturah. Poljaki so v najslabšem potu, da zametajo kulturne vezi slovanskih narodov, ter da se držé onih kulturnih sredstev, katera so, kakor izključno poljski jezik z dotično literaturo nezadostna, z druge strani pa, kakor latinski obred, slovanski svojstvenosti neprikladna. Poljaki uganjajo po-

litiko samostalnosti na škodo drugih Slovanov, ko pripravljajo poleg sebe zlasti gališke in nekaj uže tudi bukovinske Ruse za zapadno kulturo; to pa jih vendar ne reši, ker z odmetanjem slovanskih kulturnih vezij izpodkopujejo tla tudi svoji nacijsalni individuálnosti, torej dosežajo ravno nasprotno tega, kar želé doseči, ko se po napačnih potih potegujejo za svojo „nacijsalno individuálnost“. Drugi mali slovanski narodi pa utegnejo sprevideti ravno iz osode in še sedanjega vedenja Poljakov, da nacijsalna individuálnost, da jim treba iskati in držati se onih vezij, katere dajejo stalno po-vošstvo za oživljenje, okrepljenje in ohranjenje njih nacijsalnih individuálnosti, katere so tekom jednega tisočletja premnogo trpele pod tujimi vplivi in v porabljenju tujih, njim vsiljenih sredstev.

O kritiki dra. Mahniča.

III.

K razširjanju poganstva, z nasprotniške strani nam namišljenemu.

(Dalje).

d) Gledé na bogosluženje, specijalno liturgijo ali mašo. (Nadaljevanje).

γ) Liturgija v Germaniji.

Potem ko smo dokazali v poprejšnjem, da se je od svetega Hilarija v drugi polovini IV. stoletja spisana prva latinska liturgija iz prave Galije jako kmalo razširila na Špansko, je pač misel opravičena, da se je ista liturgija tudi jako brzo zasadila z jedne strani v Germanijo in zgorenjo Italijo, z druge strani pa na britiške otoke, zlasti ko so pospeševale to zasajenje v Španijo iste okolnosti, katere so vladale tudi gledé na Germanijo in zgorenjo Italijo, kakor tudi britiške otoke. Da je sveti Hilarij deloval ne samo v pravi Galiji, ampak tudi v ostalih deželah, ki so mejile ž njo ter z isto sestavljale državno-politiško celoto, o tem je dvomiti ravno takó malo, kakor o merodavni avtoriteti svetega Hilarija v teh deželah; vsled prodiranja arianstva povečana potreba latinske liturgije, kakor jo je bil spisal Hilarij, je bila v skupini dežel, sestavljajoči veliko Praefectura Galliarum, dovolj enakomerna; celó vezi, katere so vezale Germanijo in zgorenjo Italijo, kakor tudi britiške otoke na Galijo, niso bile nikakor slabše, dà, gledé na Germanijo in gorenjo Italijo, celó mnogo ože, nego vezi, ki so bile med Galijo in Španijo.

Germanije, kakor naravno, ne poštujemo tukaj v vsem njenem obsegu, ampak samo toliko, kolikor je bila uže utrjena v ono staro dobo, torej do srede VII. stoletja, ker se pač ne dá prav soditi o bogoslužnju, specijalno o liturgiji v deželah, katere ne kažejo še urejenih cerkvenih razmer.

Iz zgodovine pa vemo, da malo krščanskih občin, katere so se bile v II., III. in V. stoletju v Germaniji vstvarile z večine ob Donavi, je po rodnem preseljevanju izginilo brez sledu, da je bilo torej krščanstvo v Germaniji za dobo, katero imamo mi pred očmi, utrjeno prav za prav jedino v Avstraziji, katera je obsežala desnorenske dežele Germanije in je bila naseljena ne samo od Galcev ali Keltov, ampak celó z večine od nemških Alemancev. Popolno pokristijanjenje Avstrazije se je završilo tekom VI. stoletja.

Še le v VII. stoletju se je tudi v ostali Germaniji vspešno razširjalo krščanstvo, in sicer blizu brezizjemno po galskih misijonarjih, kateri so bili ali z britiških otokov, kakor Columbanus,¹⁾ učenec katerega je bil sveti Gal (Gallus²⁾, potem sveti Kilijan, kateremu je bil odločen mučeniški venec, in Willibordus; ali pa so pripadali pravi Galiji. V poslednjem pogledu nam ni treba kazati samo na plodovitega v Galiji rojenega misijonarja svetega Pirminija, kakor tudi na oba galikanska škofa, Vulframa Senonskega (Vulframus Senonensis) in svetega Emerama Piktavskega (Emmeramus Pictaviensis), katera se nista pomišljala, da sta zapustila celo svoje škofovske stolice, da bi spreobračala poganke Nemce, in sta dejanski dosegla večje vspehe, nego ostali misijonarji VII. stoletja. V Šartru (Chartres) pri Orleanu rojenega, torej takisto pravi Galiji pripadajočega plodovitega misijonarja Korbinijana (Corbinianus) se spominjamo samo mimogredé, ker njegovo delovanje seza še v poznejšo dobo.

Po takem se ne more dvomiti, da v dobo, katero poštujemo mi, ni v Germaniji gospodoval drug, nego galikanski

¹⁾ Da je na britiških otokih v isto dobo vladal še galikanski obred, dokažemo bolj zdalej na primernem mestu.

²⁾ Isti, kateremu pripisuje sporočilo ustanovitev opatiije Sanct-Gallen, v kateri je našel Niebuhr zgorej razgovorjeni in IV. stoletju pripadajoči fragment iz liturgije svetega Hilarija.

obred, sosebno tudi galikanska liturgija; in o tem svedočita tudi oba kodika palimpsesta stare galikanske liturgije, ker, kakor smo omenili že zgorej, jeden teh je zasledil Niebuhr v Sanktgaški, drugi pa Mone v Rheinauerski samostanski knjižnici; torej sta bila najdena oba v Germaniji. O tem svedoči pa tudi nadaljnja okolnost, da je med Nemci ob Mosuli, na višinah Vogež v Strassburgu, v Churu, kakor tudi v Sackingenu in daleč okolo v ondotnem kraju nastalo mnogo cerkev in samostanov, ki so se postavile pod varušstvo svetega sestavitelja galikanske liturgije, Hilarija; dalje, da se je med Nemci prvotno običajna liturgija v staro dobo imenovala prek in prek alemanska (liturgija Alemannica), ker se je ravno v ostalo Galijo zasadila iz Avstrazije, ki je bila od IV. stoletja najožje združena v pravo Galijo politiški in cerkveno, torej iz onega desnorenskega dela Germanije, katera, kakor rečeno, je bila poleg Galcev pred vsem naseljena od Nemcev, pripadajočih alemanskemu plemenu.

Ako učeni opat Gerbert v delu, katero, kakor je jako značljivo, se mu je zdelo potrebno dati naslov „Liturgica Alemanica“, združuje posledice svojih raziskovanj v tem, da kaže večina po njem ogledanih prepisov med Nemci rabljene liturgije čisto rimsko in le nekateri prepisi galikansko mašo: menimo, da je to popolnoma naravno, ker ti prepisi pripadajo poznejši dobi, na katero se ne odnašajo naša zgorenja razpravljanja, h kateri pa si pridržujemo povrniti se. Vsekakor govori okolnost, da so se nekateri prepisi galikanske maše zasledili med Nemci, v prid naši trditvi, nad katero itak ni nikakega dvomljenja vsled delovanja zgorej mišljenih galikanskih misijonarjev pri spreobračanju Nemcev.

Sicer pa nam ne pride na misel, da bi dvomili nad dejstvom, da krščanstvo, katero so ti misijonarji zasadili po levorenskih delih Germanije, je potrebovalo še utrjenja, katero pa je imelo slediti še le v poznejšo dobo; in smo omenili že zgorej, da naša trditev, da liturgija Germanije, kolikor je bila krščanska, bila je galikanska, odnaša se najpogotneje na one znamenite dele Germanije, v katerih je bilo krščanstvo že utrjeno do srede VII. stoletja. To pa je bilo, kakor znano, v današnje Lorensko, Belgijo in desnorenske dežele obsezajoči Avstraziji, katera je bila od IV. stoletja pridružena skupini dežel velike Praefectura Galliarum in bila celó celoskopen del galske dieceze, torej je bila s pravo Galijo najtesneje združena ne samo politiški, ampak tudi cerkveno; torej ni mogla rabiti druge, kakor galikansko liturgijo, zlasti ko je njena ozka cerkvena in politiška zveza s pravo Galijo nadalje trajala tudi za frankovske kraljevine dinastije Merovingov. —

2) Liturgija v gorenji Italiji.

Razsvetljenje gorenje Italije po evangeliju pripisuje krajevna tradicija apostolskemu očetu Barnabi, ki, rojen na grškem otoku Kipru v Mali Aziji, je bil po svedoštvo svetega pisma jeden sedemdeseterih učencev Kristovih; bil je nekaj časa popotni tovariš apostola Pavla; ta ga je v Jeruzalemu uvedel pri apostolih, in Barnaba se časti kot prvi

škof Milanski. Učenjaki so bistveno isto izsledili;³⁾ kajti tudi tu so soglasni v tem, da ustanovnik in prvi škof Milanske cerkve je bil, če ne Barnaba, pa njegov učenec, na grškem otoku Kreti rojeni sveti Anatholon.

O spremembi neposredno z vstoka v gorenjo Italijo zasajene grške liturgije ni znano nič; kajti sprememba, katero bi bil po sporočilu izyršil sedmi Milanski škof Mirokles, ni mogla biti važna, drugače bi se Mirokles ne bil zamolčal v delu svetega Hieronima „De viris illustribus“. Pač pa kaže drugo v obče razširjeno sporočilo na dvanajstega škofa Milanskega, svetega cerkvenega učitelja Ambrozija, kateri bi bil v Milanu uvedel liturgijo in sicer latinsko.⁴⁾ In poslednje sporočilo se je od IV. stoletja ohranilo konstantno takó, da od prvega rimsko-nemškega cesarja Karola Velikega imenujejo celó ves obred Milanske cerkve pogostoma tudi Ambrozijanski obred.

Cerkveni pisatelj Walafrid Strabo (849) svedoči jako določno o tem, da je bil sveti Ambrozij, ki bi bil rabo Milanske maše in ondotnega bogoslužja v obče uvedel ali zaukazal v ozemlju svoje jurisdikcije.⁵⁾ Strabonu so sledili drugi (Amalarius, Micrologus), in v obče ne poznamo znamenitega cerkvenega pisatelja, ki bi zaslugo tega uvedanja odrekal svetemu Ambroziju. Dà, tekom srednjega veka, ko so, kakor rečeno, začeli obred Milanske cerkve zasmehovati kot Ambrozijanski obred, se je celó mnogotero zasnova in utrdila misel, da bi bil Ambrozij sam tudi pisal liturgijo, katero je uvedel v gorenji Italiji.

To mnenje, katero samo potrjuje pravost prislovice „crescit fama volando“, imamo pač za popolnoma napačno, ker se absolutno nič ne dá navesti v njegov prid. Blaženo delovanje svetega cerkvenega učitelja je bilo znamenito, govorili so torej o istem delovanju že stareji cerkveni pisatelji, in nam ni znan nijeden, ki bi navajal Ambrozija kot sestavitelja liturgije ali samo naznanjal tako njegovo delo. Najbolje poučeni sveti cerkveni učitelj Hieronim, ki je bil sovrstnik Ambrozijev in delaven še 23 let po njegovi smrti,

³⁾ Martyrol. Baronii Nota ad 25. Sept. Muratorii Comment. praev. ad vitam S. Anathalonis t. VII. Sept. § 25. Prim. Binterim „Die vorzüglichsten Denkwürdigkeiten“ IV. Band III Theil pag. 66-71.

⁴⁾ Do druge polovine IV. stoletja je bila liturgija tudi v gorenji Italiji vsekakor grška, kakor je bilo dokazano že zgorej. In to je utegnulo trajati na veliko do dotične spremembe, izvršene po svetem Ambroziju; kajti leta 360 Milanskim metropolitanskim škofom izvoljeni Grk (Kapodočan), Avksencij, kateremu, kakor smo omenili zgorej, pripisuje kardinal Noris brez razloga uvedbo aleksandrijskega računjenja velikonočnega praznika v gorenji Italiji, utegnil se je po možnosti celo upirati uvajanju latinske liturgije svetega Hilarija v ozemlju svoje jurisdikcije, ko je znan kot pripadnik arijanskega krivoverja.

⁵⁾ V delu „De ritibus eccl. cap. 22“ se glasi dotično mesto: „Ambrosius Mediolanensis, episcopus tam missae, quam caeterorum dispositionem officiorum suae ecclesiae et aliis Liguriis ordinavit“. Ni potreba pa še le opomnje, da glagol „ordinare“ ne pomenja „redigovati“ ali „spravljati v red“ (in ordinem redigere), ampak „zaukazati“, „uvesti“.

ne vé nič o tem, dasi v svojem opetovano navedenem delu „De viris illustribus“ navaja vse znamenite može, ki so se na cerkvenem polju od apostola prvaka Petra do V. stoletja odlikovali z važnimi deli. V. stoletju pripadajoči svečenik Genadij, sovrstnik papeža Gelazija I. (492-496) čisto nič ne omenja svetega Ambrozija ondi, kjer popisuje dela tega papeža in navaja, da je spisal misale (Volumen Sacramentorum), pač pa poročilu, da je spisal Gelazij tudi himne, pristavlja takoj: „podobno kakor škof Ambrozij“ (in similitudinem Ambrosii episcopi.⁶⁾ Očitno je, da Genadij ni vedel nič o tem, da bi bil Ambrozij spisal liturgijo, v tem ko pa mu je bil znan kot zlagatelj himnov. Popolnoma isto, ako možno, še razločniše, nam pravi poročilo⁷⁾ o papežu Galaziju, ki je v Liber pontificalis.

Naj torej tudi poznejšim dobam pripadajoči cerkveni pisatelji navajajo kar koli o delih svetega Ambrozija na liturgiškem polju, ne da bi se mogli pri tem sklicevati na stareje zanesljive zgodovinske istočnike: nima to za zgodovino nikake veljave, in zato nam je odločno zanikati še le od začetka srednjega veka Ambroziju tu pa tam pripisovano sestavljenje Milanske liturgije. Pač pa je po dosedanjem raz-

⁶⁾ Gennadius de scriptoribus eccl. tom. II. Opera S. Hieronymi ult. edit. Vallarsii cap. 94, pag. 1012. „Scriptis (Gelasius) volumen Sacramentorum climato sermone; fecit et hymnos in similitudinem Ambrosii episcopi“.

⁷⁾ To se glasi: „fecit (Gelasius) et hymnos in modum beati Ambrosii. Fecit et Sacramentorum praefationes, canto sermone“.

govarjanju hrezdovbeno to, da je Ambrozij zložil himne⁸⁾ in še le od Karola Velikega po njem imenovano liturgijo uvedel v Milanu in v ozemlju svoje jurisdikcije. Vpraša se torej jedino, katera je bila liturgija, uvedenje katere v gorenji Italiji se po soglasnem svedoštju vseh zgodovinskih virov, torej s popolnim pravom pripisuje svetemu Ambroziju? In na to vprašanje je samo jeden odgovor, da ni bila in ni mogla biti druga, kakor opetovano mišljena galikanska liturgija svetega Hilarija.

Gorenja Italija je z jedne strani mejila s srednjo Italijo, kjer je gospodovala še grška liturgija, z druge strani pa s pravo Galijo, kjer, kakor smo dokazali zgorej, se je ravno v drugi polovini IV. stoletja in sicer malo pred volitvijo Ambrozija Milanskim metropolitanskim škofom, uvedla liturgija svetega Hilarija, blago delovanje katerega se je, kakor je dokazano, raztezalo tudi na Italijo, torej na prvem mestu na neposredno mejočo gorenjo Italijo. Ker pa od Ambrozija v gorenji Italiji uvedena liturgija, kakor se priznava v obče, ni bila rimska, ampak od te razlikujoča se latinska: ni mogla biti druga, kakor galikanska Hilarijeva, zlasti ko je v ono dobo, po dokazih, poštovati to liturgijo, kot jedino latinsko liturgijo, in ko Ambrozij sam ni spisal nobene liturgije.

Da je to sklepanje pravo, in da se da jedva pobijati, zato govoré pa tudi vse druge okoliščnosti in razmere.

(Dalje pride.)

⁸⁾ Ta okoliščnost, katera je brezdvombena, daje pač pravo do mišljenja, da je Ambrozij v obče vplival na bogoslužjenje, torej da je morebiti, jednako svojemu uže zgorej omenjenemu predniku Miraklu, tudi v liturgiji napravil kako manj važno spremembo, kar pa je dobro razločevati od sestavljenja ali celó globoko vezajoče redakcije liturgije.

Petrograjsko-Moskovska doba v razvoju ruske državne ideje.

Glede prihoda v Moskvo carjevega brata Sergija Aleksandroviča kot generalgubernatorja prve ruske stolice priobčile so „Mosk. Ved.“ naslednji velevažni članek:

„V omejenih predalih novinarskega članka ni možno izraziti popolnoma globoki pomen tega dogodka. Kajti mi smo preverjeni, da postane začetkom nove dobe v zgodovini Moskve, torej tudi vse Rusije. Mi pokažemo samo glavne vzroke, kateri nam dajo pravo videti v naimenovanju carjevega brata kot glavnega vladarja njegove prvoprestolne stolice oni historični korak, koji ravno pri sedanjih okoliščinah ima posebno mnogopomenljivo veljavo.

Osnovne lastnosti preteklega desetletja ruske zgodovine opredelile so se dovolj jasno. Uže nikdo ne dvomi, da živimo v dobi narodnega obnovenja Rusije v najbolj širokem pomenu besede. Ni koticja v državnem življenju, kjer bi se ne pokazalo prav nagledno to obnovenje; uresničila se je premodra volja najvišega voditelja Rusije. Pred našimi očmi vrši se zares veliko zrelišče. Prejšnja doba duhovnega majanja i zavisnosti od zavsem tujega nam vzgleda na svet

ustopila umaknila se je novi dobi duhovne zrelosti i polne samostalnosti, kakor v krogozoru idej, takó i v okviru praktike državne.

Pa če mi to dobo zovemo *novó*, mi nismo zavsem resnični i pravični: *ta doba je prav za prav stara doba naše zgodovine, doba prvih naših carjev, doba moskovska.*

Ta doba je končana. Našla si je v Petru Velikem svoj največi razvoj i vtelesenje. Ta velikan našel je v sebi dovolj sil ne samo, da bi bil največi iz carjev moskovskih, no da bi začel tudi novo dobo v naši zgodovini, znano pod imenom *petrograjske*, i da bi tudi v tej dobi zavzel si najbolj vidno mesto.

Reforma Petra, če izvezamemo nekatere vnanje napake, kojih ni možno izbegniti pri taki velikanski reformatorski delavnosti, pač ni pred videla nedobrih za blago nove države posledic katere je porodila prav skoro. Ako bi bil prvi ruski imperator mogel imeti v svojih namerah te posledice, bi bil gotovo marsikaj iz svojih... potrebnih i koristnih reform zvršil drugače i bolj previdno. „Okno“, katero je Peter

„vsekal v Evropo“, moglo je mnogo koristiti naši narodni samozavesti. Kajti skozi nje mogli smo videti, kaj se dela zunaj naše kože, mogli smo primerjati s tem, kar je naša lastnina, mogli smo utrjati se v tem, kar je naša prednost pred Evropo, pred zapadom, mogli smo učiti se državne modrosti na njenih slučajnih napakah, globokih zmotah.

Pa, žali Bog, to „okno“ je poslužilo zavsem drugim namenom: *skoz nje zalezli so v našo kočo naši sovražniki*. Ti so podprli iz-znotraj vrata na-stež i takó dali svobodni dostop v Rusijo vsemu, kar jo svoji bitnosti preti osnovnemu značaju ruskega naroda i ruske države. Naleteli so k nam tuji pojmi, koji so vzeli v plen naš um, a nas so spreobrnili v nezadredne i zavedne robe (hlapce) zapada, odtrgane od svojih lastnih mnogostoletnih tal.

Malone dve stoletji trajalo je to omamljenje ruskega uma, i celo visoki podjem (vzlet) narodne samozavednosti 1812. leta nas ni mogel oprostiti od njega. Pomote naše so tem bolj mogle rasti i šopiriti se, *ker je Moskva, srce Rusije, s svojimi narodnimi zaveti bila odrinita nazad. v temni ogel, a središče ruskega življenja bilo je preneseno na nova tla bez zavetov i celo bez zgodovine*. Na okrajini Rusije zakipelo je novo, stari Rusiji neznano življenje, življenje svobodno od „predrazsodkov“; gledajoč na to življenje majala je nakrat s svojo glavo mnogopomenljivo porfironosna vdova, kakor zove pesnik našo pozabljeno, prvoprestolno stolico.

Mi vemo, k čemu nas je privedlo to novo, ne rusko, ne moskovsko življenje *Mi smo s strahom ostanovili se (ustavili se) na kraju prepada, smo razumeli, da nam dalje ni kam lezti, da moramo zopet vrniti se, da moramo pa le najti oni prvonačelni, nrarni pot, kateri je nas peljal bez zmot k velikosti, slavi i blagu Rusije, da moramo vrniti s k starim, zgodovinskim, izkušenim v teku stoletij tradicijam stare Moskve*.

I glejte, začela se je nova doba v naši zgodovini, katero si dovoljamo naimenovati *doba petrograjsko-moskovsko*. Središče državne delavnosti ostalo je na naši okrajini; pa ta državna delavnost je začela prešinjati se uže ne z idejami tujimi, nam neznanimi, pač pa z idejami sorodnimi nam, ruskimi: *petrograjska Rusija je začela spreobračati se v Rusijo moskovsko*.

Ta premena se je uže tako opredelila i je tako segrela, da je morala vtelesiti se v vnanjo podobo, vsem razumljivo i jasno. I javila se je v carski milosti, katera je osrečila Moskvo. *Stara stolica, vstvarivša Rusijo, doignila se je pa le iz reda prostih, oblastnih mest, v kojem je dremala več nego 200 let s slučajnimi, ne dolgimi oddihi. Stara Moskva stavi se zopet na bolj vidno, bolj početno (častno) i bolj prilično jej mesto, pod neposredno upravo svetlejšega brata samodržavnega carja*.

Glejte, zakaj je srečavalo s tako radostjo svojega novega generalgubernatorja vse prebivalstvo moskovsko, zakaj je pozdravljalo ga s tako radostjo: *čutilo je v svojem ruskem srcu ves veliki zgodovinski pomen tega prazniškega tre-*

nutka. Zajedno pa čuti Moskva tudi vso težo svoje domoljubne obvezanosti (dolžnosti), vso resnost odgovornosti, katero nanjo nalaga ta nova carska milost. Ona mora bolj, nego kedaj koli, hraniti (varovati) čistoto svojih velikih zgodovinskih tradicij, mora pomniti, da sedaj vzira (gleda) na njo vsa Rusija, katera pričakuje od nje sedaj, kakor je pričakovala v prošlih časih, primera v besedi i dejanju. Vsi stanovi morajo splotiti se okolo svetlejšega namestnika carjevega, morajo s plošnimi silami delati nad narodnim obnovljenjem Moskve na prid istega obnovenja Rusije, *da bi sedanja petrograjsko-moskovska doba dala najbolj bogati sad naši očetnjavi i da bi bila dobri predvestnik prihodnjega, more biti da novega, čisto moskovskega perioda*“.

Kot „audiatur et altera pars“ priobčila je po tem vprašanju svojo profession de foi tudi petrograjska „Недѣля“. Mi razumemo radostni ponos Moskve, pravi „Нед.“, odkritosrčno zjedinjamo se z njo, pa menimo, da so Moskovski novinarji po povodu tega radostnega dogodka vzeli nekoliko neistenitih not. Ti gospodje so pozabili, da Moskva ima dovolj veliko veljavo kulturno-ekonomičnega svojstva, i natvezali so jej politični vpliv, kakoršnega pa prav za prav nima ni na bečvico. Ni več niti stare Moskve, niti stare moskovske države; pač pa je zavsem nova Moskva, Moskva sedanja z novo državo, sedanjo Rusijo. Živo narodno čustvo more živeti samo v živih, sedanjih obrazih, i pripravljati je k davnji prošlosti znači stiskati in kvariti je. Narodna zavest Rusov onih časov bila je tako slaba, da je tukaj začela odstopati od prvega natiska zapadnega. Moskovska époha ni bila samostalna, ruska, pač pa je bila prepolnjena, kakor sedanja petrograjska, s tujimi prvinami: gotskimi, tatarskimi i listovskimi. Narodnim nagonom v stari Moskvi pač niso dajali svobodnega razvoja ni v državnem, ni v zakonodajnem obziru. Moskva ni vstvarila nikake omike, pa vstvarila je nevedni viši stan, koji si prav nič ni mogel pomagati proti duhovnemu vplivu zapada. Ne v davnji prošlosti moramo iskati si virov narodne samozavesti. Še le v poslednjih 50. letih „petrograjsko-moskovskega“ perioda začeli so pridobivati si veljavo narodni nazori: odpravili so robstvo, telesno kazen, uvedli se samoupravo i glavno porotno sednijo. Še le v poslednjih časih: izvleka ali izvlačuje se z mlado, rusko nauko ta prastarina izpod mreže davne pozablenosti, še le sedaj v razvoju svoje književnosti, svoje nauke i svoje umetnosti rusko občinstvo pridobiva si močni protivoves glede zapada, še le sedaj je začelo oproščati se od duhovnega plena zapada.

Sedanja Rusija je velika i obilna v duhovni sferi, ona porašča od splošne človeške nauke i omike; da bi prosvetlila narodno samozavest na tacih obširnih i bogatih tleh, to je pač prerresna zadača, i da bi jo vspešno razvozlati, pač po pravici nadejamo se pomoči od sedanje Moskve“.

Da bi ne bilo nikake zmote, pridajemo od sebe to-le: „Nedelja“ spada k agmen novissimum pokojnega „Голоса“, kar pa jej ne zavira priobčevati tam pa sam prav jedrnate članke. Tudi naš posnetek ni zavsem puhel, dasi je tendencija njegova očividna i grda, takó očividna i grda, da či-

tatelji „Slov. Sv.“ brez vsakih pojasnil urazumejo njegovo smer. Da se je „Ned.“ v danem slučaju vrgla v opozicijo „Mosk. Ved.“, to se ve da nikogar ne iznenadi; kajti podobno opozicijo tira ta listič tudi v drugih, menj principijalnih vprašanjih. *Da pa oponuje s takimi frazami. kakoršna je med družimi ta, da stara Moskva ni vstvarila svoje kul-*

ture, take grdosti samobičevanja pač nagledno svedočijo da i grško, i litoesko, i celo tatarsko vplivanje moskovske dobe prav za prav niso nič v spodobi s tem vlijanjem petrograjske epohe, kateremu „Nedelja“ služi tako pridno. Temu je najnovejše argumentum ad hominem sama „Nedelja“ g. Hajdeburova...
Božidar Tvorcor.

Slovanski deklici.

K tebi me vleče srcé,
Srcé, oj srcé prevroče,
Da ti odkrije želje,
Davno že v njem bivajoče.

Delaj nedolžnosti čast,
Čista kot sapa planinska.
Muči le jedna te strast,
To je ljubáv domovinska.

Ako možila se boš,
Dolgo ne zbiraj možá si;
Pameten bodi tvoj mož,
Biser poštenja ga krasi!

Božidar Flegerič.

РОДИНЪ.

Порбю я мраченъ, печаленъ, угрюмъ
Съ мечтой одинокий сижу;
И скованъ какою-то душой печальной
На югъ ненаглядный гляжу.
Друзей и родныхъ и всѣхъ предковъ могилы
Оставить на родинѣ я.

Тамъ полная предести, въ дѣвственной силѣ
Остала коханка моя.
Глазѣ ея свѣтятъ небесной эмалью,
Одежда въ рубинахъ горить.
И поясемъ синимъ, какъ сизою сталью,
Красавицы станъ перевить.
Красавица эта — страна мнѣ родная,
И къ ней моя пѣснь и любовь.

1. Порѣ, čas, doba; угрюмый, žalostno zamišljeni; мечта, sanjarija; душа, misel; прелесть, očarovalna lepota; коханка (maloruski) ljubica; одежда-платье, obleka; сизый, sivi; (сизой, plavi)

2. Orodnik samost. ž. spola in prilogov trdih na oī ali oī, posle ч, ш, щ, ж — ей ali ею: съ доброю душою ali съ доброй душой; съ хорошей чашей ali шею-чашею. Mehki sam. imajo iō ali ю, prilogi ею ali ей: съ сипнею, съ костью, пѣснью.

Друзья, jednina другъ. Тако образую мнозино: братья, сыновья, друзья, зятья, кумыя (кумъ), мужья, клинья (zagvozda, klin), колья, стулья, ободья, листья, прутья, лоскутья (сунье), колосья (колосъ, klas); крючья (крюкъ, kavelj), камѣнья (камень, rod. камня); сучья (сукъ, grča), корѣнья, уголья. V slov. imamo za nekatere iz teh množ. oblik sam. sr. spola: kamenje, prôtje, klasje, oglje. Rod. mn. bode synovей, друзей, мужей; vsi drugi — левъ: колосѣвъ, сучѣвъ. Dve obliki imajo: зубы v ustih, зубья grebena, pile; сыновья jednega otea, сыны отѣчества; мужья zakonski моѣе, мужи n. pr. мудрые мужи; листья дуба, но листы бумаги (papirja); корѣнья zelenjad, корни деревѣвъ.

3. Порбю-ниогда, včas; веснью, spomladi; зимю po zimi; лѣтомъ, осеню; to je orodnik časa, abl. temporis. Brez predloga stoji tudi ablativus instr.: палкою ударить онь меня; ножемъ; рѣзетъ; dalje: я доволенъ тобой, не на съ тобою. Abl. comparat.: оно ходитъ дуракомъ-какъ дуракъ; вѣсѣт волкомъ, tuli ko volk; tudi: онь назначенъ учителемъ, imenovan je za učitelja; онь прикидывается больнымъ, hlani se, da je bolan.

X—кѣ.

ДЕНИЦА.

(Народна),

На небѣ сіе звѣздца,
Прелѣна звѣзда ютерня.
Дѣкле ѣк вгладѣ, остерни,
Тако теи прави, говори:
„О звѣздца денница,
Прелѣна звѣзда ютерня!
Како ты сіеш срѣд звѣздц,
Како ты блищеш змей меглиц,
Ко на цвѣтицахъ росица,
Ко на рѣсницѣхъ солица!
О да тѣ моремъ з неба снатъ,
Вѣмъ, камъ бы хотѣла тѣ дѣт:
Вковала бы тѣ в прстенъ златъ.
Любимцу бы тѣ хтѣла датъ,
Да бы разсвѣтлѣвалъ му газъ,
Ко ходи позно к менѣ в васъ,
Да свѣтилъ бы му ше домо,
Ко мѣсѣца нѣ на небо“.

Ламурскій.

GAZELLE.

Rus, Bolgar, Poljak, Čeh, Srb, Hrvat, Slovenec,
Narod vsak od nekđaj zá se že mučenec,
Kdo prebrojil bi krivice nam storjene?
Kdor trpi krivice, Bogu je ljublenec,
Bog ne spi, vse vidi, kako je na zemlji,
Zasluzeno bode poslal nam plačilo
Bog za dolgoletni, mučeniški venec.

B. Flegerič.

ФРАНЦЪ ЛЕВСТИКЪ.

Мартинъ Керпанъ.

Народный рассказъ.

Переводъ съ словенскаго М. Хостника.

V.

Настало время поединка съ Бердаусомъ; это было въ день св. Герасима. Керпанъ взялъ свой липовый толкачъ и топоръ, сѣлъ на свою знаменитую кобылку и выѣхалъ на дугъ, гдѣ происходили поединки съ чудовищемъ. Смѣшную картину представлялъ изъ себя Мартинъ Керпанъ: кобыла его была крошечная, такъ что длинныя ноги всадника тащились по землѣ. На головѣ у Керпана была старая шляпа съ широкими полями, а одѣтъ онъ былъ въ тулупъ изъ домашней овчины. Но онъ никого не стѣснялся; даже цесарь съ удовольствіемъ слушалъ его мудрую рѣчь.

Бердаусъ, увидѣвши такого потѣшнаго всадника, своего противника, захохоталъ во все горло.

— Это-то вашъ Керпанъ, сказалъ онъ надменно, его вы выписали Богъ знаетъ изъ какой далекой страны! Лучше-бы ты, братецъ, остался дома, на печкѣ, чтобы не огорчать своей матушки, если она жива, или жены, если Богъ надѣлилъ тебя ею. Проваливай живо отсюда, пока сердце мое милостиво; когда оно у меня разгорится, такъ тебѣ не собрать грѣшныхъ своихъ косточекъ, какъ вашему цесаревичу, да и сотиѣ другихъ.

Керпанъ на это спокойно отвѣтилъ: — Если ты Богу еще не покайся, поторопись: я вѣдь долго ждать не намѣренъ, снѣшу домой на печь; твои слова нагнали на меня страшную тоску по моей хатѣ и печкѣ; но не поѣду, пока у тебя голова на плечахъ. Ты на меня, пожалуйста, не сердись: я исполняю вѣдь только волю моего цесаря, не зналъ я ни про тебя, ни про твое богатырство, ни про твои кровавыя потѣхи. Подѣзжай-же поближе, повидаемся; никогда ты мнѣ руки не подавалъ и Богъ дастъ впредь подавать не будешь; но говорить, что Богу не любо, если кто со злобой въ сердцѣ является на его страшное судилище.

Великанъ нѣсколько удивился такой рѣчи, тотчасъ подѣхалъ къ Керпану и протянулъ ему свою громадную руку: Керпанъ такъ стиснулъ ее, что у Бердауса сразу свѣ ногти почернѣли.

Бердаусъ заскрипѣлъ зубами, но ни слова не промолвилъ. Этотъ-то золь и силенъ, подумалъ онъ про

себя; за то — мужикъ мужикомъ, оружія небось отродясь не видалъ*.

Шибко они повернули своихъ коней и издали разбѣжались другъ на друга. Бердаусъ высоко поднялъ свой мечъ, чтобы однимъ взмахомъ отрѣзать у Керпана голову; но тотъ быстро подставилъ свой липовый толкачъ, и мечъ глубоко засѣлъ въ немъ; прежде чѣмъ великанъ успѣлъ выдернуть его, Керпанъ прыгнулъ съ коня, рванулъ великана съ сѣдла и положилъ на землю, точно ребенка укладываютъ. Приперевъ колѣнкомъ Бердаусову шею, онъ сталъ ему говорить: — Ну, теперь молись поскорѣе и кайся въ своихъ грѣхахъ, иновѣдываться тебѣ ужъ не придется: мнѣ некогда возиться съ тобою, снѣшу домой на печь; жду не дожусь опять услышать звонъ колокола въ родномъ селѣ.

Сказавъ это, онъ взялъ потихоньку топоръ и отрѣзалъ у великана голову. Нѣмцы, издали смотрѣвшіе на поединокъ, теперь всѣ подбѣжали; подѣхалъ и самъ цесарь и при всемъ народѣ обнялъ побѣдителя. Народъ-же радостно кричалъ: „Керпанъ нашъ спаситель! Слава Керпана переживетъ Вѣну! Ура!“

VI.

У Керпана на душѣ заплѣли соловьи. Онъ подпрыгивалъ на своей кобылкѣ, точно на свадьбу ѣхалъ. Оно и понятно; вѣдь коли кто ужа убьетъ, такъ и то вѣшаетъ его на самомъ видномъ кусту.

Когда собрались въ цесарскій дворецъ всѣ князья и полководцы, вмѣстѣ съ Керпаномъ, цесарь самъ заговорилъ такъ: — Теперь, Керпанъ, выбирай себѣ, что хочешь. Чтобы ты ни пожелалъ, все тебѣ дамъ. Ты спасъ царство мое и столицу отъ величайшаго бѣдствія. Нѣтъ у меня ничего такого, чего-бы я ни далъ тебѣ, если пожелаешь. Даже дочь мою я тебѣ предлагаю въ жены, единственную дочь, если ты холостой,

— Я былъ женатъ, а теперь вдовецъ, отвѣтилъ Керпанъ: — жена умерла, другой-же я не искалъ. Не знаю самъ, какъ мнѣ быть, чтобы и мнѣ было хорошо, да Богу и добрымъ людямъ угодно. Дочку вашу я видалъ. Если она такъ-же умна, какъ красива, то гдѣ моей по-

койной бабѣ равняться съ ней! Конечно, она привыкла къ хорошей жизни, потому что изъ богатого дома; но вѣдь и у насъ, въ Холмѣ, не одни нищіе; и у насъ круглый годъ что-нибудь свиное шипитъ въ горшкѣ. Не знаю ужъ, право, какъ быть. Слушайте: носили мы съ покойницей — царство ей небесное — виноградъ въ Триестъ, въ корзинахъ, на сипиѣ. Однажды, на обратномъ пути, вдругъ жена возьми, да и расхворайся. Такъ мнѣ было досадно, что страхъ. Лучше-бы у меня въ церкви сразу пооборвались помочи въ то самое время, какъ свѣчку ставлю! Но дѣлать нечего: положилъ я жену въ корзинку и взвалилъ на плечи. Это-бы еще ничего, потому что баба была какъ дѣвчонка тринадцати лѣтъ, даромъ что ей уже за тридцать перевалило, когда я ее бралъ; тяжела поэтому не была; но непріятно то, что

куда ни приѣду, вездѣ спрашиваютъ, какой-моль это у тебя товаръ въ корзинѣ! Да, носить бабу на плечахъ по цѣлому свѣту — товаръ не ахти какой! Ну, случись теперь что-нибудь подобное, то есть, съ вашей дочерью и мною? Отсюда до Холма путь тянется какъ туманъ безъ вѣтра. Корзины съ собою нѣтъ, а на лошадекъ лишь одно сѣдло. И нечему-бы удивляться, если-бы ваша дочка дорогой заболѣла; такіе мякиши не привыкли съ пяти часовъ утра и до восьми вечера „чика-цока, чика-цока“ на конѣ. Если, значить, все хорошенько пообдумать, да рассудить, то лучше всего будетъ, если цесаревна останется цесаревной, а я вдовцомъ, хотя, по душѣ говоря, этотъ санъ мнѣ не особенно правится. Но коли ужъ такова воля Божья, мнѣ разсуждать не приходится.

ПОДЪ ОКНОМЪ. *)

(Изъ поэзіи др. Фр. Прешерна).

Мѣсяцъ пышетъ,
Съ башни слышенъ
Лишь часовъ усталый звонъ.
Были чужды
Сердцу нужды,
Нимѣ съ нихъ пропалъ мой сонъ.

Ты виновна,
Страсть любовна!
Дѣвица жестокая,
Ты терзаешь,
Завлекаешь,
На твой судъ явился я!

До могилы
Образъ милый
Твой пребудетъ предо мной.
Подивольно
Сердце больно
Вѣкъ тоскуетъ за тобой.

*) Zaradi nekih, dasi majhnih tiskovnih napak se je ta pesem z nova ponatisnila. Pristavljamo ob tej priliki, da dosedanjim in nadaljnjim prevodom Prešernovih pesmi, ki jih priobčimo v „Slov. Svetu“, je avtor g. Л. Лѣсковецъ. Transkripcije slovenskih tekstov na cirilico izvršuje pa doslej izključno g. Ламурскій.

Выйдѣ нѣжнѣе
До окошка!
Видитъ насъ лишь звѣздочка.
Покажися,
Изъяснися,
Любишь или нѣтъ меня.

Дай любовный
Знакъ условный,
Коль бойшься говорить!
День подходитъ,
Не выходишь
Мнѣ она зарей свѣтитъ.

Въ домъ взгляните,
Мнѣ скажите,
Звѣзды, правда-ли, что спитъ?
Аль внимаетъ,
Искушаетъ,
За соперника горитъ?

Спишь-ли сладко,
Въ прокъ, косатка!
Коли искусь, не ропщу.
Но погубишь,
Если любишь
Ты другаго, жизнь мою.

Op. ur.

Ogled po slovanskem svetu.

a) Slovenske dežele.

Našim čitateljem. Ker je odšel naš g. urednik za nekoliko časa na potovanje, prevzel je odgovorno uredništvo g. Mikota. Oni naročniki, koji so spremenili bivališče ali stan, naj nam blagovolé javiti to pravodobno, da ne bode zmešnjave v ekspediciji.

Volitev deželnega poslanca na mesto pok. Dr. Polkularja razpisana je na 10. septembra. Klerikalci so objavili takoj svojega kandidata v osobi g. J. Mesarja, župnika na Gorenjskem. Agituje se uže prav pridno proti g. G. Pircu, kateri je objavil svojo kandidaturo v svojih „Novicah“. Kakor je bilo razvideti iz prvih prot'agitacij, bil se bode i tu boj na znan način — z osebnostmi.

Veliki zbor družbe sv. Cirila in Metoda bil je v Kamniku 23. julija. Iz Ljubljane pripeljali so se gosti s posebnim vlakom tja, kjer so jih meščani presrečno sprijeli. V prošlem letu je družba lepo napredovala, kar nas tem bolj veseli, ker je od jedne strani „Schulverein“ v zadnjem letu nazadoval, od druge pa, ker se je pokojna „Pro Patria“ zopet oživela in razširila posebno zadnje dni pod imenom „Lega nazionale“. Novi udi, podporniki in dobrotniki se naši prekristni družbi vedno bolj množe. Podružnic ima 98, udov pa še čez 8000, izmed kojih je bilo lepo število zastopanih pri velikem zboru, kajti skupnega kosila se je udeležilo okolo 150 oseb. Izmed podružnic bilo je zastopanih 59. Od tukaj bil je č. g. Počivalnik in g. dr. Janežič iz Pulja. Tajnikovo poročilo omenja posebno pohvalno narodne gospodične in gospé, katere v vedno večem številu stopajo v boj za narodno stvar.

Abiturijentska veselica vršila se je 2., 3. i 4. t. m. v Ljubljani. V nedeljo 2. t. m. bil je slavnostni sprejem na postaji, v ponedeljek slavnostna seja, banket in zvečer veselica v čitalniškem vrtu v korist društva „Sv. Cirila i Metodija“. Splošno pozornost vzbudili so hrvatski abiturijenti iz Zagreba. Karlovca: Rieke sè svojo opravo i tamburaškim zborom, kakor i v govorništvu, posebno g. Radić. Pri slavnostni seji in pri banketu izraževalo se je razne lepe misli o skupnosti Hrvatov i Slovencev, o slogi i jednakej zadači in zatiranosti vseh Slovanov, o slovenskih in hrvatskih razmerah, o združenej Sloveniji, Hrvatskeji itd. Napivalo se je raznim prisotnim veljakom, kakor g. dr. Ferjančiču, prof. Marnu i dr.; kakor tudi odsotnim n. pr. pokrovitelju veselice dr. I. Tavčarju, isterskim poslancem slovanskim, Nabergoju itd. Brzobjavno poslalo se je izraz udanosti, poštovanja in hvaležnosti g. dr. Iv. Tavčarju i m. g. vladiki I. I. Strossmajerju. — Pri veselici je bilo občinstva vse natlačeno. Burno se je odobravalo vse točke programa, posebno pa zbor tamburašev hrvatskih.

V torek bil je odhod na Bled, kjer je bil komers. — Prisotnih bilo je okolo 90 abiturijentov. Videlo se je zastop-

nikov iz vseh slov. gimnazij, le iz goriške ni bilo nikoga. Opažilo se je pa vendar-le lep napredek od lani v vsakem obziru. Dal Bog, da bi sloga in druge lepe besede, izražene na shodu ne ostale prazna fraza, temveč da bi mladi gospodje i potem ravnali se!

Slovenščina v cerkvah vzbuja vedno večo nejevoljo med slovenskim občinstvom v Trstu in okolici. Dobili smo zopet dva dopisa, kojih pa ne smemo priobčiti, da ne pridemo z drž. pravdnikom navskriž, kajti pretenje v teh dopisih moglo bi se smatrati hujskanjem. A sl. škofijskemu ordinarijatu kliknemo: „videant consules“! Stvar, kakor se sliši, more postati še jako resna.

„Divide et impera“! je geslo, po kojem se ravnaajo naši nasprotniki uže več nego tisoč let. Vsak dan ponavlja se to! Raztrgali so nas celó v Avstriji politično, jezikovno in versko. Niti posameznih narodičev naših niso pustili skupaj. Slovence razdelili so Nemcem in Italijanom v sužnost na 6 delov, Srbo-Hrvate jednako, Slovake (Slovence) dali na milost in nemilost Madjarom, Ruse Poljakom in Madjarom, Čehe na Moravskem in v Sileziji Nemcem. No naj bi to uže bilo! A dasi so nas tako razdejali politično in oddali krutim nasprotnikom, nam niti misliti, niti govoriti ne pusté skupno, jednako. Ako bi nam branili občevanje s Slovani izven Avstrije, — nu, to bi še bilo kolikor-toliko umevno. Toda ne-umevno je, da ne dopuščajo niti v Avstriji, izraziti Slovanom prepričanje in čuvstvo, da so brati, zvesti svojej narodnosti, a zvesti tudi državi in vladarju, za katera so zvesto in hrabro prelivali kri. Dokaz o zadnjem daje med drugim tudi poslednji pohod Slovencev in Hrvatov razstave v Pragi 5. t. m. Oficijalni sprejem na kolodvoru bil je redarstveno zabranjen, kajti od tega dne dalje je prepovedano vsako dočakanje gostov na državnem kolodvoru. Toda ta prepoved ni zaprečila občinstvu, da ne bi pričakalo došle goste po vseh ulicah od kolodvora dalje in pozdravljalo jih najpresrečneje. Občinstvo pevalo je skozi hibernsko ulico, „Hej Slovane“, a potem se je ustavilo pred ovinkom k „Plavej zvezdi“, kjer je je pa redarstvo nazaj potisnilo. Ker je poslej prišlo k mestnej besedi in začelo zopet pevati narodne pesmi, se je redarstvo umešalo in baje mnoge zaprlo...

Pod naslovom „Kdo seje prepír?“ vnela se je huda polemika med „Slovencom“ in „Slovenskim Narodom“, v kojoj se je vplelo i naš list. Ker pripir ni še dokončan in nam za to številko nedostaje prostora, odgovorimo v bodočej številki.

b) Ostali slovanski svet.

Dr. Edvard Grégr poročal je dne 3. t. m. svojim volilcem v Novem Strašeci o svojem in mladočeske stranke delovanji v državnem zboru. Dr. Grégr je svojim volilcem razvil načela, katerih se drže Mladočehi v svojem političnem

delovanji. Rekel je, da si je česki narod na razne načine skušal pribaviti si svoja prava; s prva z dolgoletno pasivno opozicijo, ki pa ni imela nikakega vspeha, ker narod ni bil še dobro organizovan in na tako politiko nepripravljen. Pasivna opozicija Čehov omejevala se je le na to, da so česki poslanci ostali doma ter popustili svojim nasprotnikom vse politično delovanje. Pasivna opozicija končala je vrlo žalostno s tem, da so česki poslanci zopet vstopili v državni zbor in sicer kot vladna stranka. Staročeska stranka zastopala je 12 let česki narod v državnem zboru; bila je proti vladi silno popustljiva ter se je zadovoljevala z drobtinicami, katere je izprosila in izmoledovala od vlade. Staročeska stranka odrekla se je političnemu programu českega naroda, kateremu je končno prinesla iz Dunaja mesto samouprave in državnega prava-punktacije. Česki narod je spoznal nevarnost, katera mu preti od staročeske politike, pri zadnjih volitvah vrgel je to stranko z njenega dosedanjega stališča ter poslal Mladočeha v državni zbor. Ta stranka stopila je v smislu narodne volje v načelno opozicijo proti vladi. Z drobtinicami se česki narod ne zadovoljuje, s tem mu ni pomagano, on hoče samoupravo, državno pravo. Mladočeska stranka se za to bori z vso odločnostjo. Očita se Mladočehom, da niso spolnili svojih obljub, ne to je kar naravno-t smešno, kaj takega se ne da v dveh mesecih doseči, in to tem manj, ker morajo oni popravljati, kar so Staročehi zakrivali. To se da doseči še le v letih morda celo samo v kritičnih časih, ko bode eksistenca te države zavisna od českega naroda, saj je znano, da Avstrija samo v stiskah dovoljuje svojim narodom pravice v dokaz temu so Mađjari. Sedaj treba narod organizovati, da bode jednotno postopal na Českem, Moravskem in na Šlezkem, ter da se enodušno potegne za svoja prava, ko pride pravi čas. Očita se Mladočehom, da premalo ostro postopajo v državnem zboru, da bi lahko odločnejše govorili. To je bila s prva njih taktika, hoteli so najprej spoznati nasprotnike in način njihovega bojevanja, sedaj ko je že poznajo postopali bodo še odločnejše. Do sedaj so še sami v opoziciji, a to jih ne plaši, nadejajo se, da dobijo v Jugoslovanih zaveznike. O trpni opoziciji rekel je Grégr: Ne govorimo o njej, nego delajmo, organizujmo narod, da bode ako treba na vse pripravljen. Govor bil je z veliko pohvalo sprejet ter dr. Grégru in celej mladočeske stranki enoglasno izrečena zaupnica.

Deželna razstava v Zagrebu bode slovesno odprta 15. t. m. Ta gospadarska in gozdarska razstava bode velike važnosti za Hrvatsko. Rodoljubi hrvatski storili so vse mogoče, da se njih podjetje vrlo obnese. Za časa razstave bodo se vršile razne slavnosti v Zagrebu. Med najzanimivejšimi bode shod in koncert vseh pevskih društev hrvatskih; nadalje bode sokolska slavnost itd. Za časa razstave bodo še posebne razstave v razstavi, kakor n. pr.: razstava goved, ovac itd. Iz slovenskih krajev pojde poseben vlak 6. septembra v Zagreb, istotako iz Češkega.

Česka razstava v Pragi poseščuje se izvanredno dobro. Uže 26. julija, torej pred nego v 10 tednih razstavne

dobe, dosegla je milijon posetnikov. Takó sijajen vspeh je najboljši odgovor slovanskim klevetnikom, ki so delali na vse možne načine proti razstavi. Številke nam kažejo, da nadkriljuje ta razstava celó ono na Dunaji in v Pešti, kajti na razstavi v Pragi preseglo je število dnevnih posetnikov 82. tisoč, dočim je bilo na Dunaji največe število 75.000, v Pešti pa le 38.000. Za razstavo v Pešti so delovali z vso silo vsi vladni in nevladni stroji, dočim je proti praški vse, celó v najviše kroge hoté spraviti vest o teh groznih „panslavističnih demonstracijah“. Da bôde Nemce popolnoma slovanski značaj te razstave, da jim ni všeč, da jo pohajajo Slovani iz vseh slovanskih krajev, in da jih sprejemajo Čehi tako gostoljubno in oduševljeno, — je popolnoma umevno, zato se nikdo ne zmeni za njih sumničenje in ščuvanje razven Staročehov. Ti le jeli so iz strahu pred nemškimi in poljskimi židovskimi časniki opominjati svoje domorodce, da naj opuščajo pri vseh slavnostih politiko in naglaševanje slovanske solidarnosti, A „Národní Listý“ jim dobro odgovarjajo na to, pisoč, da bi bil to podel servilizem, do kojega se pa česki narod nikdar ne poniža. Hotelo se je in hoče se še sedaj vzeti česki razstavi slovanski značaj, a to se slovanožrcem nikakor ne posreči.

Navdušen sprejem cesarja na Reki od Hrvatov vzbudil je nevoljo nasprotnikov, koji bi radi dokazali, da Reka ni slovanska. Razpošiljali so, med temi celó mestna policija, navlašč neresnična poročila v Budimpešto, na podlagi katerih je stavil posl. Ugron interpelacijo, v katerej je žalil osobno tudi stotnika Uzelca. Uzelac ga je pozval radi tega na dvoboj, a „pogumni“ Ugron se je zaletel v zavetišče k parlamentske komisiji Posl. Beöthy interpeloval je radi tega ministerskega predsednika gr. Szaparyja in zopet žalil s perfidnimi besedami vsakega pošteno mislečega človeka, rekši med drugim: „Ime Jelačić vzbuja v prsih vsakega Madjara žalostne spomine. To je bil človek, ki je državi in dinastiji več škodil, nego kdorkoli drugi. Ta človek užgal je zubelj domačega boja, zato ga je kralj Ferdinand V. kvalifikoval veleizdajnikom. — Zdi se mi, da se hoče to ime oživiti in stisniti se med narod in vojsko, ker se ne more več med krono in narod“. — K tem besedam pač ni potreba komentarja, da se razvidi, kaj vse premore madjarski šovinizem in v kakih časih živimo. Poglejmo rajše, kak „veleizdajnik“ je bil ban Jelačić. Program njegovega delovanja je govor, katerega je govoril leta 1848 v Zagrebu. „Braćo“, rekel je med drugim, „nepomična vjernost prema kralju našem krie-post je, koja od vieka narodu našem prirodjena krie-post vjernosti ove i nas oduševljuje — pridajmo, braćo, krasnoj poslovice sadašnjeg vieka „sloboda, jednakost i bratinstvo“ zlatom pisane i u srce ukorienjene rieči „vjernost vladaru našem“! — Što se pa tiče sumnjičenja panslavističkih naših teženja, hoćemo očito izpovjediti, da se sva simpatija i ljubav pram suplemenikom našim slavjanskim proteže jedino na narode, nipošto pako na vlade njihove, jerbo u sveobćoj uzajemnoj ljubavi nalazimo najjače jamstvo narodnog života našega“.

Srbski kralj Aleksander I. biva sedaj v Petrogradu kot gost ruskega carja. Kakor hitro je prestopil rusko mejo, bil je gost ruskega carja in kot tak sprejet povsod s kraljevskimi častmi. V Kijevu, Moskvi in Petrogradu bil je oduševljeno sprejet i od oblasti, i od občinstva, kakor Francozi, kajti kakor teh, važno je i potovanje mladega srbskega kralja. „Radost navdaja nam dušo“, piše „Nov. Vremja“, „da se je vrnila Srbija v tem trenutku k svojemu staremu prijatelju in zaščitniku. Čem trdneje bodo držali regenti rusko zastavo, tem manjša bode nevarnost, da nadomesti odtreseni avstrijski jarem še hujše zatiranje, tem bliže je zlata doba za Slovane“. V enakem smislu pišejo i srbski listi: „Naš kralj ide najprej pred onega carja-prijatelja, katerega predniki so mnogo pomagali naši domovini, k onemu narodu kojega hrabri sinovi so proivali za nas kri, v ono ogromno cesarstvo, katero se križa z onim križem, kakor mi, katero ljubi nas in katero ljubimo mi... Videti hoče znamenitosti Kijeva in stolne Moskve ter veličije carske stolice ob Nevi in objeti se tam srčno in zaupno s svojim krstnim očetom, — onim carjem, koji nikdar ne prelomi svoje besede in zlorabi svoje moči. Za potovanje v Rusijo govori: srce, razum, kri in vera. Srbski kralj ne more biti drugi, nego samo prijatelj Rusije“.

Slovanska solidarnost, katera se vedno naglašča, ko se snideta dva slovanska brata, dela neslovanskim časnikarjem veliko preglavico. Neprestano pišejo, a verujejo gotovo ne, da je ta solidarnost Avstriji nevarna. Neprestano strašijo z izmišljenim panslavizmom, katerega vidijo v svoji domišljiji povsod, a ne pomislijo, da tak panslavizem, kakoršnega oni opisujejo, je v Slovanih nemogoč. Ta panslavizem, ta solidarnost je le duševna, le kulturna solidarnost, katere nam nasprotniki nikdar ne izrujejo iz src. Kajti da so Rusi, Čehi, Srbi, Slovenci, Hrvati — Slovani, to je neovrgljiv faktum. Ne bili bi pač ljudje, ako bi ne čutili tega bratstva, to jedino vez, koja nas združuje. V tej kulturni in duševni vezi hočemo dobivati odpor, obrambo proti kulturi, koja hoče našo izpodriniti in uničiti. V tej moralnej zvezi hočemo dobiti pomoč v razvitek vsake posamezne slovanske narodnosti. No ta vez ni nikakor protidržavna, ker ni politična, marveč duševna, kojoj imajo i Nemci i Italijani. Ta vez je le narodnost in jezik, jezik i v književnosti, i v cerkvi — slovanska liturgija. Poslednja je svetinja našega naroda, katero so papeži potrjevali, škofi zagovarjali in širili, ugledni duhovniki so bili in so njeni apostoli. Ona je privilegij našega naroda, za kateri nas nasprotniki lahko zavidajo. Toda krogi, kateri imajo nalogo, razširjati kulturni in duševni razvoj naroda, morali bi ta privilegij zagovarjati, ne pa uničevati, kakor je uže zopet začel znani škof Nakić. A kakor se sliši, mislijo se pritožiti v Rimu. — Do pravic naših se mora priti in se pride! — Bodočnost je naša.

50-letnica smrti M. J. Lermontova obhajala se je svečano po vsej Rusiji 27. m. m. Rodil se je ta po vsej Evropi občudovani pesnik-velikan v Moskvi l. 1814., a umrl v dvoboju z majorjem Martynovim l. 1841. — Lermontov,

kakor piše M. V. Š. v Světu, je zaslužil s polnim pravom ime velikega pesnika. Ako pomislimo, kako kratko je bilo njegovo življenje (umrl je še pred 27. letom svoje starosti), začudimo se nehoté njegovemu geniju, kateri se ni bil še dobro razvil, a dovršil tako znamenite poeme, kakor so: „Demon“, „Bojarin Orša“, „Meyri“, „Valerik“ i dr., polne poetične fantazije, čuvstva in navdahnjenja, koje je harmonično združil in izrazil v čarajočih, melodičnih stihih... Bil je pravi Rus. goreče ljubil svojo domovino in hlabro bojeval se za njo; ljubil je i priprosti narod — v mnogih pesnih posvetil je nekoliko toplih vrstic ruskemu ljudstvu. — Njegova poezija je živa. Cenili jo bodo baš tako vnuki in pravnuki, kakor jo cenimo mi in so jo cenili naši otcii... Njegovi proizvodi prevedeni so na vse evropske jezike. Sedaj, ko sme izdajati vsakdo njegova dela, izda tudi A. F. Marks v Petrogradu vse njegove zbrane spise, urejene in z novimi, ne še natisnjenimi spisi pomnožene po A. I. Vvedenskem. Cena 2 rub. s poštnino vred. (Glej oddelek „Književnost“).

Pohod francozke mornarice v Kronštatu je še vedno predmet časnikarskih razprav. Vsi listi, posebno pa nemški mnogo pišejo o tem; poslednji pa v enomer trdč, da nimajo vse te slavnosti nikakega pomena, da je samo demonstracija proti trojni zvezi, da pa nikakor ni mogoče misliti na to, da bi Rusija šla s Francijo, ako bi prišlo do vojske. Ruski in Francozki listi smatrajo kronštatski pohod francozke mornarice in vse slavnosti, katere so bile pripravljene Francozom na čast v Kronštatu in Petrogradu, resnim dokazom, da se francozki in ruski narod bližata, ter vedno bolj spoznavata, da imata vzajemne interese, katere bodeta morala, ako bode treba, tudi združeno braniti. Pri vseh slavnostih naglašala se je želja ohraniti mir. Torej se ni bati, da bi se od te strani začel razpor. — Političen pomen torej imajo vse te slavnosti; a nemški listi to zanikavajo samo zato, ker se je vse to vršilo, ne da bi mogla Nemčija to zaprečiti ali kako drugače pokazati svoj vpliv. Nekdaj, in tega ni davno, ni se zgodilo v Evropi nič posebno važnega, v čemur ne bi bila tudi Nemčija imela svoj delež, sedaj se je stvar začela obračati in nemški vpliv padati. To Nemci vidijo in to jih peče. Peče jih, da se bratita dva mogočna naroda, pred katerima se tresejo i oni, dasi so se bili izrazili, da razven Boga se ne bojé nikogar. Peče jih trijumf, s katerim so bili sprijeti Francozi od vse oficijalne in neoficijalne Rusije. Pečejo jih velevažne besede, katere sta si brzojavila car-samodržec in predsednik republike, in katere je govoril admiral Gervais: „Slavna ta mornanica je uže dovolj ovenčana lavrami, no prepričan sem, da pridobi Vaše Visočestvo (veliki knez Aleksej Aleksandrovič) k prejšnjim lavram nove! Vse se mi zdi kakor čaroben sen, tako velikanski so izrazi simpatije in naklonjenosti, katere se nam izkazujejo. Ponosni smo na te izraze, srečni, kajti osvedočeni smo, da ne veljajo samo nam, nego ljubljeni naši Franciji, katera te pozdravlja, o velika, slavna Rusija“!

Rusija in Francija. Kakor smo poročali prišlo je francosko brodovje v ruski zaliv pri Petrogradu. Sam car,

carica in carska rodbina so stopili na to brodovje; car je napravil napitnico, v kateri je povdarjal simpatije Rusije do Francije, in predsednik francoske republike Carnot se je zahvalil, povdarjaje iste simpatije Francije do Rusije. Ves Petrograd, vse odlično občinstvo je bilo po koncu in je tekmovalo z ruskim narodom v obče, kako bi iskreno izražalo svoja sočustvovanja. Mornarjem francoskim so napravljali take ovacije, kakoršne more le izkazati narod narodu ob najslovesnejših trenutkih. Francoski mornarji so prišli tudi v Moskvo, in tu zopet so se ponavljale jednake velikanske ovacije.

Nemška, in to velikonemška, kakor avstrijsko-nemška publicistika je do smešnosti pomanjševala ali pa prikrivala pomen teh simpatističnih izraženj; ves politični svet pa je soglasen, da Rusija in Francija ste storili velik korak dalje v približevanju, in da je zveza nastala, če ne formalna pa dejstvena. Francozi, kakor Rusi povdarjajo brez ovinkov, da odslej so oni pravi varuhi evropskega miru, in da je sedaj francosko-ruska zveza na jedni strani in zveza srednje-evropskih velevladij na drugi strani. I tako konstelacijo pričanja nova doba za nadaljnje razvijanje evropske politike; politični svet boče moral hoté ali nehoté računati z zvezo, kakor se je dejstveno izvršila o priliki, ko je bivalo francosko brodovje v ruskih zalivih.

Ruska himna in marseillais doni od severa do juga in spremlja oduševljenost dveh mogočnih narodov, ruskega in francoskega za skupne interese, a hkratu pretresa dušo in navdaja s strahom Nemce, ker se bojé za svojo hegemonijo v Evropi. Prijateljstvo med Rusi in Francozi je sicer uže staro in iskreno je bilo uže od nekdaj; toda sedaj, za bivanja Francozov v Kronstadtu, doseglo je vrhunec. „Bože carja hrani!“ in „Allons, enfants de la patrie“ sta na dnevnem redu i v Rusiji i v Franciji. Ko je prišel n. pr. ruski poslanik v Parizu Mohrenheim 31. julija v Cantertes, kopaljšče v gorenjih Pirenejah, dočakalo ga je občinstvo z oblastni vred z izvanredno svečanostjo. Župan imel je govor, v katerem je presrečno pozdravljaj poslanika, a glasba je zasvirala rusko himno in marseillaiso. Ta presrečen sprejem ganil je barona Mohrenheima do solz in gologlav odgovoril je na pozdrav: „Ta toli presrečen pozdrav in, dovolite, ginljiva izjava simpatije, s katero častite zastopnika Rusije, mi je toli draga in gane me tem bolj, ker ni namenjena toliko meni, kolikor carstvu, koje zastopam. (Burni vzklici: Vive la Russie!) Sedaj, ko vas, kakor vam je znano, pozdravljajo v Rusiji, čutim se srečnega, ko vidim, da dobivajo pozdravi v Rusiji glasen odmev na Pirenejih. Živela Francija!“

Četvrti shod tesnopiscev českých in prvi shod stenografov slovanskih v Pragi bode dne 15. in 16. avgusta t. l. Slovenci se še malo pečajo s slovansko stenografijo. Želeti bi bilo, da se je kaj bolj poprimejo. Ob tej priložnosti možno si je ogledati česko razstavo. Program shoda je obširen in zanimiv.

Etnografija v Čehih pridobiva čedalje več gojiteljev. Česki učenjak Dr. Č. Žibrt izdaja nov list pod naslovom:

„Český lid“ (česko ljudstvo), v katerem bodo objavljali česki folkloristi in etnografi svoje studije. Ta list bode velezanimiv ne le za Čehe, ampak za vsacega ki se peča z ljudovedo slovansko. Akopprav je česko slovstvo prav dobro razvito ter delajo česki učenjaki na vseh poljih znanosti, bila je ta stroka do sedaj precej zanemarjena. Posamični možje so pač spisali tudi v tem obziru prav znamenite razprave, sistematično pa se do sedaj še ni gojila ni etnografija ni folkloristica. Česko razumnštvo je pa spoznalo, da je sedaj zadnji čas, da se dohiti in popravi, kar je zanemarjenega, zato so nekateri učenjaki sklenili osnovati si v ta namen poseben list. Vrh tega je sklenjeno, da napravijo 1892. l. veliko etnografično razstavo česko v Pragi ter da popolnijo in razširijo zbirke te vrste, koje hranijo v muzeji kraljestva českega. Te zbirke grajajo česki učenjaki, da so slabo urejene in silno nepopolne, hvalijo pa privatni muzej, českega mecena g. Naprstka, ki je strokovnjaški urejen ter — v vsakem obziru popolnejši nego zbirke dejnega muzeja.

Priznanje madjarskega učenjaka. Znano je, da so Madjari silni šovinisti in da si vsled tega nikdar ne upajo povedati si resnice o svoji preteklosti. Sreča, da so si priborili svobodo ter si osnovali neodvisno državo, v kateri po svoji volji gospodarijo ter sami vodijo osodo svojo in osodo podrejenih jim drugih narodnostij, jih je tako opojila, da snujejo in pišejo o velikih delih, katere so njihovi predniki našli na političnem in kulturnem polji. Ta šovinizem je zakrivil, da Madjari do zdaj še nimajo kritične zgodovine o svoji književnosti. No nedavno je izšel I. zvezek literarne zgodovine madjarske, katero piše mlad učenjak madjarski *Zigmund Bodnár*. Ta mož piše o preteklosti madjarski, kakor ni bilo do sedaj navada mej njegovimi rojaki. Nemilo je raztrgal bojke o bogatstvu madjarske književnosti za časa najbolj omikanega ogrskega kralja Matjaša. Raztrgal je tudi bojko o zgubljenem narodnem epu, ki je bil baje še lepši kakor nemški Niebelungi.

Narodnega epa nikdar niso imeli Madjari. Izgovori starejših pisateljev madjarskih, da so Turki vse uplenili in odnesli so prazni. Tacega blaga niso Turki odnesli, ampak bilo ga ni. O plemenu in jeziku madjarskem je Bodnár popolnoma odkritosrčen ter pravi: „V dosego naših vspehov nam je silno pripomoglo pomešanje naše krvi s krvjo slovanskih, germanskih in romanskih sodeželanov. Danes ne more nikdo reči, da se pretaka v njegovih žilah čista madjarska kri. To priznanje smo dolžni našim narodnim sosedom“. To priznanje sicer ni Bog ve kaj; priča nam pa vendar, da se resnice ne more na večno tajiti, za Bodnárjem pride, to vsaj upamo pošten Madjar, ki bode svetu pošteno priznal, da so Madjari poljedelstvo, nošo, sploh vso svojo prvotno kulturo dobili od slovanskih plemen, katere so podjarmili. O tem jasno govori njih jezik, ki si je od Slovanov izposodil vse izraze za poljedelstvo in obrt.

Antisemitizem v Srbiji. Celó v srbskem kraljevstvu začelo se je delovati in pritoževati se proti Židom. Predno so prišli naprednjaki na krmilo bilo je le nekoliko španskih

židov v Srbiji; a pod naprednjaško vlado pojavilo se je mnogo židov iz Avstrije. Sedaj delajo nevarno konkurencijo trgovcem srbskim in sleparijo ter odirajo, kogar morejo. „Glas Naroda“ svetuje Srbom, da naj ničesar ne kupujejo od židov, dasi i po ceni prodajajo, ker le sleparijo, prodavaje slabo blago za dobro.

Kako slovanske občine Nemce zatiraju kaže nam nastopna primera. Zadnjega decembra 1890. naštetih je bilo v Pragi 27.000 Nemcev. Za te mora praška občina vzdrževati 63 razredov osnovnih šol. Na Dunaju našteji so istega dne 63.834 Čehov. Dunajska občina ne vzdržuje za

nje niti jedne osnovne šole, pač pa de'a privatni osnovni šoli česki, katero vzdržujejo česki rodoljubje ob svojih troških, vse mogoče zapreke ter jej neče dovoliti pravo javnosti akopprav je učni uspeh na tej šoli izvrsten. Slovanom v Trstu se nič bolje ne godi nego Čehom na Dunaju. Slovanov je v mestu Trstu najmanj šestkrat toliko kolikor Nemcev, a vendar imajo Nemci če ne na občinske, pa na državne troške tri osnovne in dve srednji šoli. Tako se Slovincem godi v vseh mestih na Primorskem, južnem Štajerskem in Koroškem. In vendar lahko vsak dan čitamo v nasprotniškimi listih o nevarnostih, ki Nemcem in Italjanom preti od Slovanov!

Ruske drobtinice.

Съ міру по ниткѣ, голому рубѣху.

Naš znanec Vl. S. Solovjev opravičuje se in veli, da ni prešel iz slovjanofilskega teborja v zapadniški. Vendar pa pravi, da je staro slovjanofilstvo imelo v sebi zrno, iz katerega da se je razvil sedanji ruski šovinizem (кулачество), a da je bilo v slavjanofilstvu kristijanskih t. j. zares človekoljubnih in liberalnih načel. Sedaj pa da jih ni, ker se je slavjanofilstvo razpalo, pa so jedni

postali zapadniki, drugi narodniki, antisemiti itd. „M. Ved.“ pravijo na to (št. 155 t. I.), da se liberalizem, kakoršen je v Evropi, ne da družiti s kristijanstvom kakor to dela — Vl. S. Solovjev.

V Varšavi so fanatiki napali neke urednike poljskih listov, ker jim niso bili dovolj goreči. Poljski časopisi molče o tem.

C.

Književnost.

Knjižnica „Družbe sv. Cirila in Metoda“. Na svetlo daje in zaloga družba. VI. zvezek *Pesni Valentina Vodnika*. Uredil Fr. Wiesthaler. V Ljubljani, 1891, str. 64. Nevezane stanejo 15 kr. vezan 20 kr. Tu je uže zopet jako lep dar za našo mladino! Omisliti si jih more vsakdo radi nizke cene, zaradi tega jih gorko priporočamo vsakemu Slovincu. Nobedna slovenska družina bi ne imela biti brez knjižice, koje izdaja „Dr. sv. Cirila in Metoda“.

Polsko-česki slovník ksieszonkowy. Kapesni slovník polsko-česky. Spisal Hora. Praha 1890. 3 gld. 60 kr.

Бѣлоруссія и Литва. Очерки изъ исторіи городовъ въ Бѣлоруссіи. Spisal V. K. Stukalič 1891.

Изборникъ статей для теоретическаго изученія образцовъ русской литературы. Изданіе 4. Москва 1891. Cena 1 rub.

Śkice Lito-Windyjske II. Teoryja nazwisk na-awa. Edward Bogastavski. V Krakovu. Založil pisatelj. Glavna zaloga v knjigarni Gebethnera i spol. v Krakovu.

XVIII. knjiga „Starih pisaca hrvatskih“, v kojej so „Pjesni razlike Dinka Ranjine, vlaštelina dubrovačkoga“. Životopis i obširni predgovor napisal M. Valjavec.

Сръпске Народне пјесне. Скупио их и на свијет издао Вук Стеф. Караџић. Београд. Штампарија краљевине Србије. 1891. Ц. 4 динара.

Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika, ki ga izdaje jugoslovanska akademija znanosti in umetnosti, je sedaj završen do konca III. knjige ali poslednji znesek te knjige počenja z besedo *djavo* in se završuje z glagolom: *isprekrajati*. Kakor znano, obdeluje ta slovar P. Budmani.

Собрание сочиненій М. Ю. Лермонтова. Съ портретомъ автора и статей о Лермонтову К. И. Арабаджина. Изданіе кievскаго книгопродавца Ф. А. Јорансона. 1891. г. Ц. 60 к., стр. 715.

Razvoj školství v královském hlavním městě Praze pod správou českého zastupitelstva v letech 1860 až 1890. V Praze. Nákladem duchodu královského hlavního města Prahy.

Izšla je **CV. knjiga „Rada“ jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti**, v kojej je med drugim i „Prinos k naglasu u (novo) slovenskom jeziku. Naglas u infinitivu i supinu — od M. Valjavca.“

Základy slovanského rychlopisu a jeho naprostí aplikace na jazyky cizí s úplnou soustavou jazyka českého francoského německého a latinského s ukázkami textu i v ostatních jazycích slovanských i jiných. Spisal Alois Holas, suppl. učitel gymnasia a učitel tesnopisu českého i německého. V Uherském Hradišti 1891. Nákladem vlastním.

Časové otázky. Vzdává a pořádá vydavatelstvo „Časopisu českého studentstva. Číslo 1. Česká universita na Moravě. Napsali Fr. Derkaa Fr. Vahalik. Cena 45 kr.

„SLOVANSKI SVET“ izbaja 10. in 25. dan vsakega meseca. Cena mu je za zunanje naročnike za celo leto 4 gld. za pol leta 2 gld. n za četrt leta 1 gld. Za dijake in ljudske učitelje stoji celoletno 3 gld. 60 kr., pololetno 1 gld. 80 kr. in četrtletno 90 kr. — Posamične številke se prodajajo po 18 kr. — Naročnina, reklamacije in dopisi naj se pošiljajo F. Podgorniku v Trstu, ulica Farneto št. 44